

# Rast i razvoj Japana

---

**Mihailović, Marko**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2015**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:542913>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-12-26**



*Repository / Repozitorij:*

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli  
Fakultet ekonomije i turizma  
«Dr. Mijo Mirković»

**MARKO MIHAILOVIĆ**

**EKONOMSKI RAST I RAZVOJ NA PRIMJERU JAPANA**

Završni rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli  
Fakultet ekonomije i turizma  
«Dr. Mijo Mirković»

**MARKO MIHAILOVIĆ**

**EKONOMSKI RAST I RAZVOJ NA PRIMJERU JAPANNA**

Završni rad

**JMBAG: 0303023829, redoviti student**

**Studijski smjer: Management i poduzetništvo**

**Predmet: Uvod u ekonomiju**

**Mentor: Doc. dr. sc. Saša Stjepanović**

Pula, rujan 2015.

## IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani \_\_\_\_\_, kandidat za prvostupnika \_\_\_\_\_ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, 25. 09. 2015.

\_\_\_\_\_

## Sadržaj:

<b>1.0. UVOD .....</b>	<b>1</b>
<b>2.0. EKONOMSKI RAST .....</b>	<b>2</b>
<b>2.1. Čimbenici gospodarskog rasta .....</b>	<b>2</b>
<b>2.1.1. Ljudski resursi.....</b>	<b>3</b>
<b>2.1.2. Prirodni resursi .....</b>	<b>3</b>
<b>2.1.3. Kapital .....</b>	<b>4</b>
<b>2.1.4. Tehnološke promjene i inovacije .....</b>	<b>4</b>
<b>2.2. Teorije ekonomskog rasta .....</b>	<b>5</b>
<b>3.0. EKONOMSKI RAZVOJ .....</b>	<b>6</b>
<b>3.1. Čimbenici ekonomskog razvoja .....</b>	<b>7</b>
<b>4.0. JAPAN OSNOVNI PODACI .....</b>	<b>9</b>
<b>5.0. JAPANSKI RAST I RAZVOJ .....</b>	<b>12</b>
<b>5.1. Zahtjevi ekonomskog rasta i razvoja Japana .....</b>	<b>14</b>
<b>5.2. Ekonomija obujma .....</b>	<b>18</b>
<b>5.3. Informatičke i komunikacijske tehnologije u Japanu .....</b>	<b>21</b>
<b>5.4. Strategija e-Japan .....</b>	<b>23</b>
<b>6.0. UVOZ I IZVOZ JAPANA .....</b>	<b>25</b>
<b>7.0. ZAKLJUČAK.....</b>	<b>27</b>
<b>LITERATURA .....</b>	<b>28</b>
<b>POPIS TABLICA:.....</b>	<b>29</b>
<b>POPIS GRAFIKONA: .....</b>	<b>29</b>

## 1.0. Uvod

Kroz ovaj završni rad kronološki ćemo prikazati gospodarski rast i razvoj Japana, navest ćemo i uzroke koji dozvoljavaju rast i razvoj Japanskog gospodarstva. Japansko gospodarstvo je jedno od vodećih rastućih gospodarstva u svijetu koje se u zadnjem desetljeću bazira na sporom održivom rastu. Japana je do sredine 19. st. bio zatvoren za bilo kakve utjecaje izvana, tek 1854.g. USA je „prisilom“ uspostavila kontakt sa Japanom. Nakon II. svj. rata japansko gospodarstvo je doživjelo brzi rast nadalje rast se stabilizirao početkom 90-ih godina prošlog stoljeća. Danas se japanaski gospodarski rast bazira na informatičkoj industriji i uslužnim djelatnostima u informatičkom sektoru. Kroz ovaj rad proći ćemo teorijski dio o ekonomskom rastu i razvoju te prikazati glavne elemente rasta i razvoja, nadalje neke od bitnijih teorija gospodarskog rasta i razvoja. Sljedeća cjelina bazirat će se na primarnim japanskim podacima o kulturi društva, položaju, obrazovanju i demografskim čimbenicima koje ćemo detaljnije razraditi.

Japan je kroz svoj put rasta i razvoja imao velikih izazova i prepreka koje nije bilo lagano zaobići, a kao najveću prijetnju predstavlja starenje stanovništva i smanjenje radne snage. Danas japansko gospodarstvo sporo raste. Tehnološke promjene i stvaranje komunikacijskih mreža jedan su od glavnih uvjeta napredaka i razvoja gospodarstva. Japan je u svom rastu predstavljao primjer za kopiranje svojim Istočno Azijskim susjedima. Proizvodnja se temelji na „high-tech“ proizvodima i uspostavljanje ekonomije obujma te tendencije rasta. Visoki javni dug je još jedan od nepovoljnih uvjeta koji je dosegao 226% japanskog BDP-a u 2014-oj godini. Japanski put ka razvitku i rastu bazira se na visokoj informatičkoj i komunikacijskoj tehnologiji za koju su potrebni visoko školovano stanovništvo.

## 2.0. Ekonomski rast

Ekonomski odnosno gospodarski rast je potencijalno povećanje bruto domaćeg proizvoda ili povećanje nacionalne proizvodnje, što znači da ukoliko neka zemlja uspije pomaknuti svoju granicu proizvodnih mogućnosti prema vani osjetiti će gospodarski rast. Stopa gospodarskog rasta indirektno je vezana sa životnim standardom neke zemlje što znači ukoliko se gospodarski rast povećava poboljšat će se i životni standard. Gospodarski rast uključuje dugoročni rast potencijalne proizvodnje, dok je rast proizvodnje po glavi stanovnika važan cilj države jer je povezan s povećanjem prosječnog realnog dohotka i životnog standarda. Stopa rasta proizvodnje po osobi određuje brzinu kojom će se poboljšavati životni standard nekog gospodarstva, to je direktna veza ponajprije što će građani sa većom stopom proizvodnosti povećavati svoj osobni dohodak, takva veza vodi ka povećanju prosječnog dohotka gospodarstva. Ukoliko sagledamo gospodarski rast kao nekakav „motor“ koji zemlje vodi ka napretku i boljem životu, takav „motor“ se kreće na uvijek istim kotačima odnosno za ostvarenje gospodarskog rasta imamo četiri čimbenika.

### 2.1. Čimbenici gospodarskog rasta

Postoji mnogo uspješnih strategija koje omogućavaju gospodarski rast ukoliko sagledavamo zemlje poput Velike Britanije, Japana, Sjedinjene Američke Države možemo primijetiti da strateški putevi tih zemalja nisu bili isti, ali ostvareni gospodarski rast se temelji na četiri glavna obilježja a to su: ljudski resursi, prirodni resursi, kapital i tehnološke promjene i inovacije<sup>1</sup>.

*Tablica 1. Čimbenici gospodarskog rasta*

Čimbenici gospodarskog rasta	Primjeri:
Ljudski resursi	Veličina radne snage, kvaliteta radnika
Prirodni resursi	Energetika, voda, tlo
Akumulacija kapitala	Intelektualno vlasništvo, tvornice, strojevi
Tehnologija i poduzetništvo	Nagrade za inovacije, kvaliteta znanstvenog i inženjerskog znanja

Izvor: Paul A. Samuelson, Wiliam D. Nordhaus

<sup>1</sup> Paul A. Samuelson, Wiliam D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje 502 str

### **2.1.1. Ljudski resursi**

Mnogi ekonomisti smatraju da je ovaj čimbenik najvažniji za ostvarenja ekonomskog rasta. Ljudski resursi su faktor koji predstavlja input u proizvodnji, što znači da obučeni i vještiji radnici postižu bolju proizvodnost. Proizvodnost predstavlja omjer proizvodnje i ponderiranog prosjeka inputa. Ukoliko zemlje žele postići veću proizvodnost moraju omogućiti infrastrukturu za obučavanje, treniranje, informiranje svojih radnika. Gdje se posljednjih godina govori o konceptu cijelo-životnog učenja bilo to formlano ili neformalno. Koncept cjelo-životnog učenja skreće pogled sa klasičnog učenja i predstavlja zamisao usustavljanja učenja u svim životnim razdobljima od rane mladosti do starosti. Učenje je pritom kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca za učenje u određenom životnom razdoblju uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenima u mlađoj životnoj dobi. Uz koncept cjeloživotnog učenja najčešće se vezuju ciljevi ekonomske prirode, primjerice postizanje veće konkurentnosti i trajne zapošljivosti. S druge strane ne smiju se zanemariti jednako važni ciljevi koji pridonose aktivnijoj ulozi pojedinca u društvu. Ti su ciljevi poticanje društvene uključenosti, razvoj aktivnoga građanstva te razvijanje individualnih potencijala pojedinaca.<sup>2</sup>

### **2.1.2. Prirodni resursi**

Drugi čimbenik gospodarskog rasta predstavljaju prirodni resursi od kojih možemo izdvojiti: nafta i plin, obradive površine, šume, voda i izvori minerala.. Možemo vidjeti kako su zemlje poput Kanade i Norveške svoj rast i razvoj ponajprije bazirale na obilnim izvorima prirodnih bogatstva, odnosno velikoj proizvodnji nafte i plina te poljoprivrednoj ribarskoj i šumarskoj proizvodnji. Iako prirodni resursi nisu nužni za gospodarski uspjeh u modernom svijetu. Važno je spomenuti da se kod korištenja prirodnih resursa govori o održivom gospodarenju i upravljanu, gdje se javlja termin „održivi razvoj“. Održivi gospodarski razvoj predstavlja sprječavanje narušavanja prosječnog životnog standarda za buduće generacije koji se ne može postići sve dok se siromaštvo izravno ne napadne, jer siromaštvo i degradacija okoliša idu jedno uz drugo.<sup>3</sup> Zaključak je da se gospodarski rast i razvoj moraju bazirati na

---

<sup>2</sup> <http://www.cjelozivotno-ucenje.hr/cjelo%C5%BEivotno-u%C4%8Denje.aspx>

<sup>3</sup> Eban S. Goodstein, *Ekonomika i okoliš*, Mate, Zagreb, 2003.



zadovoljavanju sadašnjih potreba ali istodobno ne ugrožavanje mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.

### **2.1.3. Kapital**

Kapital kao treći čimbenik uključuje materijalna kapitalna dobra, opremu, i nematerijalnu imovinu. Možemo vidjeti da zemlje koje brzo rastu ulažu puno u kapitalna dobra; u gospodarstvima s najbržim rastom 10 do 20 % proizvodnje odlazi na akumuliranje novog kapitala. Moderna gospodarstva moraju smanjivati tekuću potrošnju kako bi se upustile u plodnu neizravnu proizvodnju. Kada razmišljamo o kapitalu moramo shvatiti da postoje investicije koje su nužne za učinkovito funkcioniranje privatnog sektora takve se investicije nazivaju temeljnim društvenim kapitalom. Primjeri takvih investicija jesu: ceste, sustavi za navodnjavanje i vodoopskrbu te mjere javne zdravstvene zaštite. Takvi projekti obično uključuju eksternalije koje su izvan dosega privatnih poduzeća pa država mora „uskakati“ kako bi ta kapitalna ili infrastrukturna ulaganja bila učinkovito obavljena.<sup>4</sup>

### **2.1.4. Tehnološke promjene i inovacije**

Tehnološki napredak je vitalni čimbenik u brzom rastu životnog standarda. Danas svjedočimo o „eksploziji“ novih tehnologija, posebice u računarstvu, komunikacijama i prirodnim znanostima. Tehnološke promjene predstavljaju promjene u procesu proizvodnje ili uvođenje novih proizvoda/usluga. Tehnološki napredak je zapravo trajni proces malih i/ili velikih usvaršavanja. Povijesno gledajući možemo navesti nekoliko osnovnih izuma bez kojih bi nam bilo nezamislivo živjeti danas a to su: telefon, internet, televizija, automobili, računala, digitalni snimači slike i zvuka, zrakopolovi, mobiteli...<sup>5</sup>

---

<sup>4</sup> Paul A. Samuelson, Wiliam D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje 504 str

<sup>5</sup> Paul A. Samuelson, Wiliam D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje 504 str

## 2.2. Teorije ekonomskog rasta

Smithova i Malthusova klasična dinamika- naglašavaju ključnu ulogu zemlje u gospodarskom rastu. Hipotetski u idiličnom dobu zemlja je dostupna svima bez naknade u takvoj situaciji porast broja stanovnika znači širenje na veći broj jutara zemlje (primjer doseljenici na američkom Zapadu). Kako nema kapitala nacionalna se proizvodnja povećava, povećanjem broja stanovnika. Premda nema odbitaka na zemljišne rente ili kamata na kapital cijeli nacionalni dohodak odlazi na nadnice. Povećanje broja stanovnika povećavalo bi i proizvodnju što znači da bi realna nadnica po radniku bila konstantna tijekom vremena. Naravno takvo „idilično“ razdoblje ima vijek trajanja, porast broja stanovnika dovodi do pitanja ima li zemlje za sve? Novi naraštaji poljodjelaca bi imali zemlju koja je već obrađena što smanjuje proizvodnju. Zemlja postaje oskudna, a rente rastu kako bi se zemlja podijelila među različitim korisnicima. Rastući omjer rad-zemlja vodi prema opadajućem graničnom proizvodu, a time i do pada realnih nadnica.<sup>6</sup>

T. R. Malthuse smatra da će pritisak stanovništava dovesti radnike da žive u minimalnim uvjetima za preživljavanje. Shvaćanje Malthuse-a je da kad su nadnice iznad egzistencijalnog minimuma stanovništvo raste, dok nadnice ispod egzistencijalnog minimuma dovode do visokog mortaliteta i smanjenja populacije, ova teorija doživjela je mnogo kritika.

Možemo sa sigurnošću reći da Malthusova viđenja nisu priznavala tehnološke promjene (inovacije) i kapitalne investicije koje znatno mogu prevladati zakon opadajućih prinosa. Kako možemo zaključiti zemlja više nije ograničavajući faktor, upravo zbog tehnoloških promjena koje su pridonijele nove strojeve i samim time povećanje proizvodnosti. Akumuliranje kapitala i tehnološke inovacije postale su glavne sile u ostvarivanju ekonomskog rasta i razvoja. Rober Solow dobitnik Nobelove nagrade razvio je neoklasični model gospodarskog rasta. Osnovne pretpostavke neoklasičnog modela jesu da u proizvodnji homogenih proizvoda imamo samo dvije vrste inputa: *kapital i rad*. Glavni faktor rasta jesu kapital i tehnološke promjene tj. inovacije. Dugoročna ravnoteža u neoklasičnom modelu kazuje nam da će životni standard s vremenom prestati rasti ukoliko se rast temelji na

---

<sup>6</sup> Paul A. Samuelson, Wiliam D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje 506 str

akumulaciji kapitala što nam pokazuje ključnu ulogu tehnoloških promjena. Tehnološka promjena koja povećava proizvodnju za dani skup inputa ključni je sastojak rasta neke zemlje.

Novije teorije gospodarskog rasta, pak impliciraju da nacionalne politike utječu na razinu i efikasnost akumulacije faktora proizvodnje, a time i na ravnotežne stope rasta, dajući mnogo veću ulogu nacionalnim politikama u određivanju dugoročnog ekonomskog rasta. Dok neoklasični model rasta sugerira konvergenciju u dohotcima po stanovniku, modeli endogenog rasta razvili su se upravo kao rezultat opažene divergencije u dohotcima različitih zemalja. Ti modeli stoga napuštaju pretpostavku o opadajućim prinosima na kojima se konvergencija zasniva u neoklasičnom modelu, pa stoga do konvergencije u tim modelima uopće ne mora doći. Bogate zemlje mogu vječno unapređivati životni standard svojih stanovnika, a slabije razvijene mogu zauvijek ostati siromašne.<sup>7</sup>

### **3.0. Ekonomski razvoj**

Gospodarski razvoj je proces unaprijeđivanja životnog standarda i dobrobiti stanovništva jedne zemlje povećanjem dohotka po stanovniku. To se postiže povećanjem stupnja industrijalizacije u zemlji, kao i unaprjeđivanjem ostalih sektora gospodarstva. Kapital i tehnologija temeljni su faktori gospodarskog razvoja. U osnovici vezan je uz ekonomsku strukturu, ekonomski sustav i ekonomsku politiku. U svijetu ljudi žive sa veoma različitim standardima življenja što možemo vidjeti kroz primjere nerazvijenijih i onih razvijenijih zemalja. Na jednom dijelu imamo bogatsvo primjerice Sjeverne Amerike i Zapadne Europe, a kontrast tome predstavljaju dijelovi Afrike i Azije što nas dovodi do zaključka da ekonomija može učiniti razliku između „života i smrti.“ Razvoj gospodarstva znači unaprjeđivanje ne samo ekonomskih pokazatelja već neki ekonomisti smatraju da čimbenici poput zdravlja i očekivanog trajanja života, obrazovanje, pismenost odraslog stanovništva su isto bitni na putu ka razvoju. Najvažnije obilježje zemlje u razvoju je da imaju nizak dohodak po glavi stanovnika, isto tako možemo sa sigurnošću reći da ljudi u zemljama u razvoju su slabijeg zdravlja, niske razine pismenosti i izražene pothranjenosti.<sup>8</sup>

---

<sup>7</sup> Andrea Mervar – Esej o novijim doprinosima teoriji ekonomskog rasta

<sup>8</sup> Paul A. Samuelson, Wiliam D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje 521 str

### 3.1. Čimbenici ekonomskog razvoja

Čimbenici ekonomskog rasta i razvoja predstavljaju isti skup elemenata a to su: ljudski resursi, prirodni resursi, kapital i tehnološke promjene.

Kod ljudskih resursa primjećujemo kako bruto domaći proizvod (BDP) nerazvijene zemlje raste suprotno tome povećava se i stanovništvo. Siromašnim zemljama je veoma teško preći preko siromaštva sa velikim stopama nataliteta, stoga je potrebno razviti prihvatljive strategije koje će izbjegavati rast prekobrojnog stanovništva. Iako možemo vidjeti po primjeru Meksika da u slučaju povećanja dohotka po glavi stanovnika postoji mogućnost za demografsku tranziciju. Osim borbe sa porastom stanovništva zemlje u razvoju trebaju paziti i na kvalitetu svojih ljudskih resursa. Većina ekonomista složila se da zemlje u razvoju trebaju koristiti sljedeće posebne programe<sup>9</sup>:

1. Kontrolirati bolesti i poboljšati zdravlje i ishranu – poboljšanje zdravstvenog kartona stanovništva poboljšava produktivnost.
2. Poboljšati obrazovanje, smanjiti nepismenost i obučavati radnike – obrazovaniji ljudi su produktivniji. Zemlje imaju i korist od slanja svojih ljudi u inozemstvo kako bi napredovali u učenju u znanosti, inženjerstvu, medicini i sl. Pritom treba postojati doza straha odnosno zemlje bi se trebale čuvati od „odljeva mozгова“.
3. Iznad svega ne podcjenjivati važnost ljudskih resursa – većina ostalih čimbenika može se kupiti na međunarodnom tržištu.

Prirodni resursi predstavljaju čimbenik koji omogućava razvoj, iako mnogi ekonomisti smatraju da prirodno bogatstvo nije čisti „blagoslov.“ Možemo vidjeti kako su zemlje poput Sjedinjenih Američkih Država, Norveške i Kanade iskoristile svoja prirodna bogatstva kako bi formirale čvrstu bazu za industriju.<sup>10</sup> Primjećujemo kako zemlje u razvoju sa bogatim prirodnim resursima ne uspijevaju izaći iz siromaštva ukoliko nemaju odgovarajuću strategiju i ekonomsku politiku.

---

<sup>9</sup> Paul A. Samuelson, William D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje 527 str

<sup>10</sup> Paul A. Samuelson, William D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje 527 str

Kapital u siromašnim zemljama predstavlja veliki problem zbog onemogućenja smanjenja tekuće potrošnje, ili ako se uspije smanjiti tekuća potrošnja to je nedovoljna razina štednje. Uštede siromašnih zemalja su samo 5% nacionalnog dohotka dok bogatije zemlje odvajaju i do 20% nacionalnog dohotka na akumulirani kapital. Međutim u zemljama u razvoju ulaganje u kapitalne nabavke treba ponajprije odložiti sa strane te ulagati u infrastrukturu koja će poboljšati standard življenja i podići kvalitetu zdravstvenih usluga.

Posljednji i najvažniji ključ razvitaka je tehnološka promjena. Zemlje u razvoju ne moraju ponavljati spori i krivudavi put prema industrijskoj revoluciji već imaju priliku kupiti strojeve i tehniku koja im je potrebna. Oponašanje razvijenih zemalja predstavlja ključan put za razvoj kako se ne bi stvarali nepotrebni troškovi inovacija. Kroz primjer Japana vidimo kako oponašanje može dovesti do samog vrha razvoja današnjice. Japan se kasnije pridružio industrijskoj borbi i krajem 19-og stoljeća šalje svoje studente u inozemstvo kako bi proučili zapadnjačku tehnologiju. Usvajanjem produktivnih stranih tehnologija Japan je danas zauzeo položaj drugog najvećeg industrijskog gospodarstva na svijetu.<sup>11</sup> Japan je primjer jednostavnog recepta za rast i razvoj gospodarstva kopiranjem uspješnih metoda. Nadalje jedna od ključnih zadaća razvoja je promicanje poduzetničkog duha. U promicanju poduzetničkog duha ključnu ulogu imaju predstavnici političkih vođa, koji moraju subvencionirati određene industrije, davati razne poticaje i sl. U nerazvijenim zemljama javlja se još jedan veliki problem, a to je problem korupcije. Korupcija sputava nacionalni rast i razvoj, postaje jedan od najvećih problema i faktora koji ne dozvoljavaju da se nerazvijene zemlje pomaknu na bolje. Možemo uvidjeti kako svako gospodarstvo na svoj način kombinira rad, kapital, ljudske resurse i tehnologiju kako bi ostvarile brzi gospodarski rast, naravno to nije stvarna formula za uspjeh. Postoje razne strategije koje vode ka razvitku odnosno koje su se koristile kroz povijest. Kratkim pregledom tih strategija možemo izlučiti najvažnije spoznaje koje omogućuju načine na koji će zemlja potaknuti svoj razvoj. Država ima glavnu ulogu uspostavljanu i održavanju zdravog ekonomskog okruženja. Država treba pronaći razne mehanizme kako bi se očuvao mir, kako bi se poštivali zakoni, smanjila korupcija. Ulaganje u ljudski kapital (obrazovanje, zdravstvo, promet) treba biti jedan od najvažnijih ciljeva pojedinih gospodarstva. Empirijska istraživanja kazuju da se treba oduprijeti od proizvodnje svega u domaćem okviru, već se gospodarstva trebaju otvarati prema međunarodnim tržištima, otvorenost za trgovinu i stranim investicijama osigurava kretanje prema naprijed.

---

<sup>11</sup> Paul A. Samuelson, William D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje 529 str

#### 4.0. Japan osnovni podaci

Japan je bio zatvorena i izolirana zemlja od početka 17. stoljeća pa sve do sredine 19. stoljeća kada počinje japansko otvaranje koje se još naglašenije nastavlja „Meiji“ restauracijom 1886. godine. Izoliranost i odvojenost od glavnih tržišnih centara predstavljale su određene prepreke koje su Japanci svojom brзом prilagodbom i praktičnosti uspjeli savladati na brz i efikasan način. Iako sami za sebe smatraju da su malena zemlja nasuprot Kine ili Sjedinjenih Američkih Država, Japan ima 127 milijuna stanovnika koji žive na samo manje od petine teritorija Japana, što stvara veliku gustoću. Glavni razlog velike gustoće (gustoća u regiji oko glavno grada Tokya iznosi 6000 st./km<sup>2</sup>) naseljenosti je što skoro četvrtina teritorija Japana nepogodna za živjeti odnosno nepogodnih reljefnih oblika. Zbog takvog oblika teritorija Japanci su morali biti dobro organizirani i učinkoviti u upravljanju zemljom. Dizajni japanskih građevina i višekatnica nije nimalo tehnički lagan poslovni zadatak zbog toga što se japansko otočje nalazi na rubu triju tektonskih ploča: Euroazijske, Tihooceanske i Filipinske koje svojim pomicanjem mogu izazvati rizike od rušenja.

Kao što smo već ranije izjavili prirodni resursi su jedan od čimbenika rasta i razvoja. Primjer Japana nam pokazuje iako je to jedan od čimbenika on nije uvjet uspjeha ili neuspjeha rasta i razvoja gospodarstva. Nedostatak prirodnih resursa japanskom gospodarstvu predstavlja ozbiljan problem.

Na japanskom otočju pretežito prevladava brdovit i neravan teren zbog takvih karakteristika poljoprivredno iskoristivo je samo 15 do 20 posto površine. Zbog izrazito velike gustoće taj problem je veliki zato što Japan ne može proizvesti dovoljno hrane. Osim prirodno nedostatnih mogućnosti za proizvodnju dovoljne količine hrane, Japan ni približno nema zadovoljavajuću količinu energije i sirovina za svoj „divovski“ rast. Japan uvozi 85 posto energije što je nasuprot konkurenata Kanade i Sjeverne Amerike veoma ranjiva pozicija. Ranjivost se najviše očitava u ne mogućnosti kontrole nad vanjskim izvorima i kontrolom prometnih tokova međunarodne trgovine. Za normalno funkcioniranje Japana postoji glavna permisa za svjetskom trgovinom koja zahtjeva mir u svijetu te visoku stabilnost međunarodne trgovine. Navedena ograničenja prirodnim resursima stvorila su u Japanu veliko poštovanje ili strahopoštovanje prema materijalima, energiji i vodi, njihovo gospodarenje i upravljanje zahtjeva što veću preciznost kako se ne bi stvorili nepotrebni gubitci, a povećala učinkovitost. S vremenom javlja se izraz „mottainai“ što na japanskom

znači gubitak tvari ili energije. U nevjerici kako se siromašnija gospodarstva razbacuju sirovinama i energijom Japanci često koriste navedeni izraz. Japanci su svoje prirodno siromaštvo zamijenili velikom učinkovitošću, gdje se problem siromaštva gleda na način da se maksimalno iskoristi ograničena mogućnost koja se vezuje na veliku učinkovitost. Jedan od najvećih motiva „stvaralačke klime“ je upravo nedostatka prirodnih resursa. Stvaralačku klimu možemo potkrijepiti japanaskim inovacijama i visokom tehnologijom.<sup>12</sup>

U Japanu predvladava „kultura marljivosti“ to je definicija koja povezuje rad, unaprjeđenje rada i lakoća rada. Japanci su poznati po svom marljivom radu, a pri tom se ne misli samo na rad već na pokušaje unaprjeđenja istog tj. pronalaženje različitih tehnika koje će rad učiniti lakšim. Japancima je posebno važno da njihov rad u skupinama teče glatko bez zastoja ili vraćanja unatrag, a potom se trude razviti kulturu rada koja rad čini ugodnim, pa ih zadovoljava i duhovno ispunjava. U japanskoj kulturi rada važne su tri sastavnice, prva je korištenje uma i pameti koja će omogućiti lakše metode rad, pokušavajući rad učiniti učinkovitijim. Osjetljivost na informacije je druga sastavnica odnosno tu se misli na sakupljanje analiziranje i korištenje kvalitetnih informacija koje će rad učiniti lakšim i djelotvornijim. Iskrenost poštenje i čast su treća sastavnica kulture rada.<sup>13</sup>

Nadalje obrazovanje u Japanu predstavlja ključnu ulogu u razvoju. U odnosu na cijelo stanovništvo od 24-64 godina možemo vidjeti da Japan ima 47% visokog obrazovanog stanovništva, 16% stanovništva završilo je visoke škole dok je samo 5% stanovnika koje nije završilo više škole.<sup>14</sup>

---

<sup>12</sup> Zoran Stiperski, Yasuo Yamamoto, Đuro Njavro – Samuraj i vitez 68 str, Meridijani 2005 godina

<sup>13</sup> Zoran Stiperski, Yasuo Yamamoto, Đuro Njavro – Samuraj i vitez 71 str, Meridijani 2005 godina

<sup>14</sup> <http://www.oecd.org/education/Japan-EAG2014-Country-Note.pdf>

*Talblica 2. Postotak populacije koji ima visoko obrazovanje*

% populacije koji ima visoko obrazovanje	Japan	Prosjek OECD
25-64 godina starosti	47%	33%
25-34 godina starosti	59%	40%
55-64 godina starosti	32%	25%

Izvor: <http://www.oecd.org/education/Japan-EAG2014-Country-Note.pdf>

Nadalje podaci pokazuju da samo 3% visoko obrazovanih ljudi je nezaposleno. Dok populacija sa višom školom doseže do 5% posto nezaposlenosti. Interesantna činjenica je da javna potrošnja na obrazovanje u Japanu 2011. godini samo 9.1% ukupnih rashoda.<sup>15</sup>

---

<sup>15</sup> <http://www.oecd.org/education/Japan-EAG2014-Country-Note.pdf>



## 5.0. Japanski rast i razvoj

Za uvid gdje je japanska ekonomija danas i koji su njezini potencijali, moramo sagledati ekonomiju Japana u posljednja dva stoljeća.

Tablica 3. Rast realnog BDP-a Japana od 1885-2007 godini

Japanski ciklusi rasta u godinama	Postotak rasta realnog BDP-a
1885-1898	4.3
1898-1905	2.3
1905-1919	4.2
1919-1931	3.6
1931-1938	6.0
1938-1954	0.5
1954-1961	10,9
1961-1973	9,4
1973-1992	3.4
1992-1998	1.2
1998-2007	1.3

Izvor: F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth

Iz prikaza vidimo da je japanski rast bio različit tijekom godina ali zadovoljavajući, ukoliko ne gledamo ratno stanje od 1938-1945 g. Japan je imao održavajuće stope rasta između 2% - 6%. Takve stope rasta nisu senzacionalne ali su zadovoljavajuće gdje možemo reći da je 1970-ih godina Japan bio jedina azijska zemlja koja je imala visoko razvijenu industriju i postigla prigodne životne standarde. Potpuno zadovoljstvo sa neobičnom uspjehom događaju se u dva desetljeća 1950ih i 60ih godina gdje se pokazuje kako visoke stope ulaganja kapitala

i prikupljeno znanje može ubrzano podići gospodarstvo. Velika radna etika i visoka kvaliteta proizvoda (tekstil, automobili, prometna infrastruktura...) prouzročili su val rasta 50-ih i 60-ih godina prošlog stoljeća. Nakon uspješnog rasta 1970-ih godina dolazi do velikog slabljenja zbog naftne krize i pada monetarnog sustava međunarodne razmjene Bretton Woods-a. Upravo ta dva razloga ustvari pokazuju veliku ovisnost Japana o međunarodnoj razmjeni, sukladno takvoj situaciji 1980-ih godina japanska ekonomija raste mnogo sporije i polako ulazi u razdoblje stagnacije i deflacije 1990-ih godina. Mnogi japanski ekonomisti su na temelju 60ih i 70ih godina predviđali stopu rasta od 10% kao održivu, kako loši ciklusi nadalje pokazuju lošije rezultate, novija predviđenja su da potencijalna stopa rasta predstavlja 3% godišnje

*Tablica 3.1 Pokazatelji japanskog gospodarstva od 1992.-2005.godine*

<b>Godine</b>	<b>% rasta BDP-a</b>	<b>% nezaposlenosti u radnom stanovništvu</b>	<b>% deficita u BDP-u</b>	<b>% investicija u BDP-u</b>
1992	1.0	2.2	-1.7	28.9
1993	0.2	2.5	-4.6	28.0
1994	1.5	2.9	-5.7	27.5
1995	1.9	3.1	-6.6	27.2
1996	2.6	3.4	-6.8	27.8
1997	1.4	3.4	-5.6	27.1
1998	-1.9	4.1	-6.9	25.7
1999	-0.1	4.7	-8.3	25.7
2000	2.9	4.7	-8.0	25.2
2001	0.4	5.0	-6.2	24.9
2002	0.1	5.4	-7.7	23.6
2003	1.8	5.3	-7.4	23.3

2004	2.3	4.7	-6.2	23.3
2005	2.6	4.4	-6.1	23.0

Izvor: F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth

Tablica 3.1 pokazuje razočarajuće pokazatelje naspram prijašnjeg rasta. Tijekom 1990-ih godina i početkom 2000-ih realni ekonomski rast se uvelike promijenio gdje se vidi da je ekonomija upala u stagnaciju ili recesiju. Jedan od najvećih pokazatelja toga je stopa nezaposlenosti u radnom stanovništvu (jedan od najbitnijih faktora kojem Japanci daju najviše pozornosti). Proračunski deficit je stalno na razinama od 6-8% BDP-a što pokazuje nedovoljne napore fiskalne politike da vrati gospodarstvo na pravi put. Investicije su se smanjile na prosječno 23% od ukupnog BDP-a, dok su prosječna ulaganja u informatičku tehnologiju 4% BDP-a.

### 5.1. Zahtjevi ekonomskog rasta i razvoja Japana

Postojale su brojne prepreke koje je Japan morao „preskočiti“ kako bi se postigao odgovarajući rast i razvoj. Ukoliko izdvojimo neke najbitnije one bi izgledale ovako:

- Japanska politika je zrela, gdje se mora otvoriti put k raznim prilagodbama u tehnološkom smislu
- Japansko radno stanovništvo ima problema sa starenjem
- Veliki javni dug
- Japanska uloga u svjetskoj ekonomiji se mijenja<sup>16</sup>

Zrela politika ima svoje prednosti i nedostatke, u slučaju Japana vidimo da su mnoge industrije na granicama tehnologije, nadalje postavljeni su veoma visoki dohotci po glavi stanovnika gdje se stvorio dobar životni standard stanovnika (BDP-per capita za 2014. godinu u Japanu iznosi 36.194,4 USD)<sup>17</sup>. U drugom pogledu Japan ima velikih poteškoća u

<sup>16</sup> F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth str 47

<sup>17</sup> <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

prilagođavanju sa globalnim konkurentima zbog veoma nefleksibilne i stare radne populacije gdje i dalje postoje visoki troškovi rada. Japanska ekonomija je imala sektora koji nisu uspjeli postići ekonomiju obujma ili tehnološke promjene koje bi trebale biti na raspolaganju u 21. stoljeću. Japanski poslovni sektor treba tražiti i upravljati visokim tehnologijama. Predviđaju se tehnološke promjene ne samo u informatičkoj tehnologiji (IT) nego i davanju IT usluga u pojedinim sektorima. Takav sektor predstavlja težak način za napredak ali predstavlja polje puno potencijala. Nadalje demografski trendovi predstavljaju još jedan gorući problem. Trendovi su starenje i smanjenje populacije, pesimističke pretpostavke Nacionalnog Instituta za stanovništvo i sigurnost jesu da će se ukupno stanovništvo smanjivati za 0.3% - 0.5% godišnje u razdoblju od nekoliko dekada. Radno aktivno stanovništvo od 15-64 godine se smanjuje još i brže po stopi od 0.7%-0.9% godišnje. Ovakva demografska slika usporavat će gospodarski rast Japana po postotku od 0.9 godišnje.

*Tablica 4. Demografski pokazatelji Japana i ostalih zemlja*

**Zemlje**

**2010. godina**

	0-14 godina	15-64 godina	65 i više godina
<b>Japan</b>	<b>13.2</b>	<b>63.8</b>	<b>23.0</b>
Korea	16.2	72.7	11.1
Italija	14.0	65.7	20.3
Njemačka	13.4	65.8	20.8
Francuska	18.4	64.8	16.8
Velika Britanija	17.6	65.9	16.6

Izvor: Statistic Bureau, MIC; Ministry of Health, Labor and welfare; United Nations

Kako stanovništvo stari omjer između umirovljenog i radnog stanovništva postaje nepoželjan ni za jedno zdravo gospodarstvo, u takvom smjeru mirovinsko i zdravstveno osiguranje postaje sve teže plaćati odnosno to postaje veliki teret gospodarske politike. Možemo naglasiti da se ovakav demografski trend smatra nepoželjanim kako ni za jedno gospodarstvo tako ni za Japan, naglasak je da se ovaj problem javlja prvi u Japanu nego u ostalim istočno azijskim zemljama. Starenje stanovništva nadalje predstavlja i velik problem i fiskalnoj politici Japana. Jednako tako i spori rast BDP-a znači spori rast poreznih prihoda državi. Proračunski deficit je između 6 i 8 % realnog BDP-a. Takva politika dovela je japanski javni dug do 226 % BDP-a u 2014-oj godini. Kod ovako visokog javnog duga postoji velika odgovornost vladajuće politike da kontrolira rast javnog duga i da ga pokuša sniziti na prihvatljivije razine. Jedan od koraka su podizanje poreznih prihoda, što bi dovelo do većih poreznih stopa koje mogu imati krajnju tendenciju u smanjenju bruto domaćeg proizvoda što opet vodi do nepovoljnih situacija. Projekcije za 2050. godinu prikazuju da će populacija sa 65 godina i više biti veliki problem u Japanu odnosno udio u ukupnoj populaciji biti će skoro pa 40%.

*Tablica 5. Projekcije demografskih trendova u Japanu i ostalim zemljama*

**Zemlje** **2050. godina (projekcije)**

	0-14 godina	15-64 godina	65 i više godina
<b>Japan</b>	<b>9.7</b>	<b>51.5</b>	<b>38.8</b>
Korea	12.0	53.1	34.9
Italija	13.9	53.1	33.0
Njemačka	12.6	54.7	32.7
Francuska	17.0	57.6	25.5
Velika Britanija	16.6	58.7	24.7

Izvor: Statistic Bureau, MIC; Ministry of Health, Labor and welfare; United Nations

Tehnološke promjene i informatičke tehnologije su jedan od razloga promjene japanske ekonomije. Možemo slobodno reći da tehnološke promjene odgovaraju pitanjima što će se proizvoditi, gdje će se proizvoditi i kako će biti proizvedeno. Ovakve promjene direktno mijenjaju svjetski poredak, možemo dati primjere japanskih poduzeća koje su svoje glavne položaje na međunarodnim tržištima ostvarile upravo tehnološkim promjenama, odnosno inovacijom visoko razvijenih proizvoda, a to su Sony i Panasonic. Tehnološke promjene uvelike su povećale konkurenciju na globalnim tržištima, naravno da takva razina konkurencije zahtijeva stalni razvoj i usavršavanje. Kako bi definirali informatičko tehničku revoluciju po primjeru Japana ona bi izgledala ovako:<sup>18</sup>

- Kreacija novih tehnologija i njihova primjena
- Mrežno komuniciranje
- Širenje na nova tržišta
- Povećanje međunarodnih komparativnih prednosti

Nakon perioda od skoro dva desetljeća sporog rasta, Japan je u nekim proizvodima i djelatnostima poput „svjetskih bežićnih mreža“ povratio svoj put rasta i razvoja na jedan od vodećih u svijetu. Japan je postao primjer za slijediti, možemo nabrojati nekoliko zemalja istočne Azije koje su prihvatile i slijedile put Japana kao što su Singapur, Koreja i Tajvan, te postali svjetski „lideri“ u specijaliziranim informatičkim tehnologijama. Povezivanjem tehnoloških promjena sa ekonomijom dobivamo pojam „nova ekonomija“, koja se promatra kroz nekoliko elemenata: potencijal rasta, primjena tehnologije, i zemljopisnih djelovanja. Odnosno stavlja se naglasak na razvijanje inovacija koje su tehnološki zahtjevne također primjena visoke tehnologije u procesima proizvodnje kako bi se stvorila ekonomija obujma. I kao zadnji element promatra se djelovanje na međunarodnim tržištima u sklopu slobodne svjetske trgovine. Metaforički rečeno ukoliko promatramo tradicionalnu tehnologiju možemo reći da je to „mišićna snaga“ odnosno potreban je fizički rada, dok se novija ekonomija bazira na „snazi mozga“ odnosno bazira se na umnom radu koja omogućava komunikaciju i djelovanje često bez interakcije čovjeka.

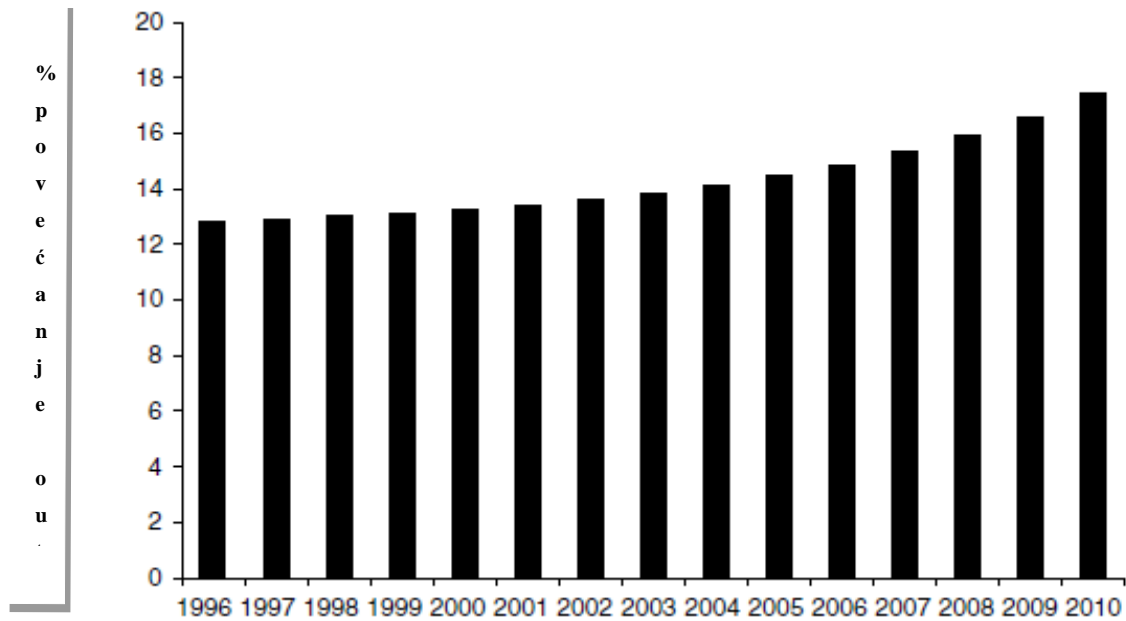
---

<sup>18</sup> F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth str 50

## 5.2. Ekonomija obujma

Ekonomija obujma u Japanu se počela povećavati od 1996-e g. za 2 do 3 posto, uvođenjem informatičke tehnologije i njezine uporabe u japanskom gospodarstvu. U pogledu na bazu godinu 1995-u g. vidimo da je output rastao preko 10% godišnje.

*Grafikon 1. Ekonomija razmjera (Japan)*



Izvor: F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth

Mnogo godina za redom Japan je bio vodeći u ekonomskom razvoju naspram svojih susjeda, iako postoje velike razlike u razvoju. Japan ima razvijeno gospodarstvo i dobre životne standarde, visoku tehnologiju i visoke troškove rada. Japan proizvodi visoke tehnološke proizvode koji dobro konkuriraju na međunarodnim tržištima. Istočna Azija ima komparativnu prednost nad Japanom u radno intenzivnoj djelatnosti kao primjer možemo navesti Kinu koja ima konkurentsku prednost u jeftinoj radnoj snazi i proizvodnji konvencionalih i poljoprivrednih dobara.

Tablica 6. Struktura industrije u % BDP-a (Japan)

*Postotak BDP*

<i>Godina</i>	Primarna industrija	Sekundarna industrija	Tercijalna industrija
1960	12.8	40.8	46.4
1980	3.5	36.2	60.3
1990	2.4	35.4	62.2
2000	1.6	28.4	70.0
2010	1.2	25.2	73.6

Izvor: <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c0117.htm#c03>

Tablica 6. prikazuje strukturu industrije u Japan odnosno promjenu koja je nastupila. Od 1980. godine tercijalna industrija ima veći udio u BDP-u od sekundarne, u periodu od 1960-2010. godine udio u BDP-u raste za 27.2%.



Tablica 7. Rast BDP-a Istočno Azijskih zemlja

Postotak rasta BDP-a po godinama (%)				
Zemlje:	1987-91	1991-6	1996-9	1999-2003
Japan	4.88	1.55	0.20	0.76
Kina	8.00	12.10	7.90	8.20
Korea	9.10	7.00	2.43	5.60
Indonezija	7.50	7.60	-2.53	4.00
Malezija	8.60	9.60	2.00	4.50
Filipini	3.90	3.50	2.67	4.50
Singapur	9.30	9.30	4.87	2.80
Tajland	10.90	8.10	-2.50	4.80

Izvor: F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth

Tablica 7 prikazuje rast bruto domaćeg proizvoda u Istočno azijskim zemljama možemo vidjeti kako je japanski rast mnogo manji od susjednih zemlja. Japan ima problem sa starenjem stanovnika i velikim troškovima rada u odnosu sa susjednim zemljama. Japan je odigrao ključnu ulogu u IT revoluciji koja je omogućila rast i razvoj Istočne Azije i samog Japana. Takva revolucija promijenila je položaj Japana u jednog od najnaprednijih zemalja Istočne Azije. Za daljnji razvoj Japan mora napredovati u „high-tech“ proizvodnji nadalje Japan mora široko primjenjivati IT metode kako bi se poboljšala maloprodaja, veleprodaja i distribucija. I konačno japanski poslovni sektor upravlja i financijski podržava strane kompanije koje nemaju sjedište u Japanu kako bi jeftinije proizveli i lakše prodali odnosno izvezili proizvode mnogo jeftinije nego u da se takva proizvodnja održava u samom Japanu. Takav pristup stvara komplementarnu interakciju između Japana i Istočne Azije. Naravno

Japan ostvaruje korist od toga što slobodnom trgovinom omogućava uvoz dobara po povoljnim cijenama gdje se oni služe kao input u proizvodnji „high tech“ i luksuznih proizvoda.<sup>19</sup>

### **5.3. Informatičke i komunikacijske tehnologije u Japanu**

U ovom poglavlju usporediti ćemo Japan sa nekoliko razvijenih zemlja u sektoru informatičke tehnologije. Karakteristike japanskih mrežnih/komunikacijskih tržišta u odnosu na nekoliko razvijenih zemalja kao što su Ujedinjene Američke Države, vidimo da Japan ima približno iste rezultate. Ukoliko sagledamo tablicu 8 možemo vidjeti da Japan u usporedbi sa SAD-ama ima nešto manje osobnih računala na 1000 stanovnika, ali to možemo opravdati da se japanska tehnologija bazira više na mobilnim telefonima gdje su rezultati nešto povoljniji po Japan. Vidimo da ulaganja u informatičko komunikacijsku tehnologiju slična odnosno SAD ulažu 1.4% BDP više u odnosu na Japan. Dok su troškovi fiksnih i mobilnih usluga približno jednaki, cijena internet usluga u Japanu je duplo jeftinija u odnosu na SAD.

---

<sup>19</sup> High-tech proizvodi- visoko tehnološki proizvodi

Tablica 8. Informatičko tehnološki sektor Japan i ostalih država za 2004-tu godinu

	<b>Japan</b>	<b>SAD</b>	Kina	Korea	Singapur
	<b>531</b>	<b>608</b>	241	457	431
Mobilni pretplatnici po 1000 stanovnika	<b>669</b>	<b>615</b>	258	760	901
Korisnici interneta po 1000 stanovnika	<b>606</b>	<b>569</b>	73	656	559
Osobna računala po 1000 stanovnika	<b>425</b>	<b>760</b>	40	558	565
Sigurnosni internet serveri za milijun ljudi	<b>160.2</b>	<b>674.9</b>	0.2	18.6	226.3
ICT izdaci (% BDP-A)	<b>7.4</b>	<b>8.8</b>	5.3	6.6	10.4
Cijena fiksne linije (USD/po mjesecu)	<b>26.0</b>	<b>25.0</b>	3.6	7.3	6.7
Cijena mobilnih usluga (USD/po mjesecu)	<b>29.1</b>	<b>10.8</b>	3.7	2.1	5.7
Cijena internet usluga (USD/po mjesecu)	<b>21.1</b>	<b>15.0</b>	10.1	9.7	11.0

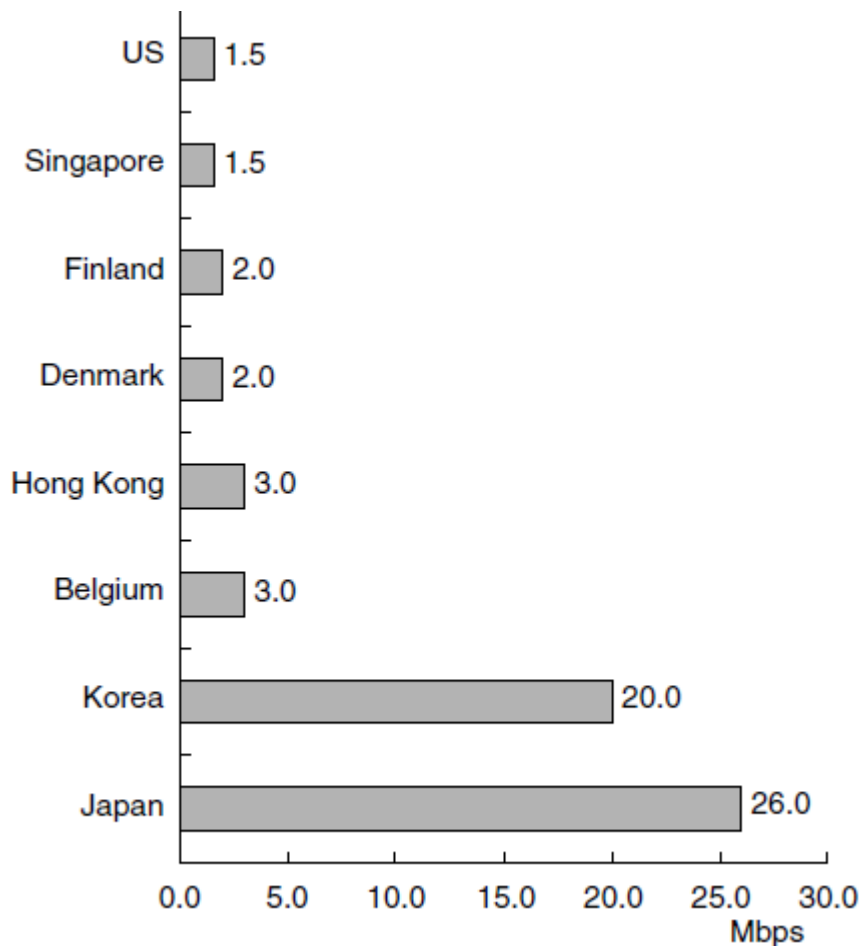
Izvor: F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's

Economic Growth

## 5.4. Strategija e-Japan

Početak 21. stoljeća odnosno točnije 2001. godine razvija se strategija e-Japan. Cilj e-Japana je postati najnaprednije IT društvo na svijetu do 2005-e godine. Strategija E-Japan je industričko politička inicijativa koja uključuje privatni i javni sektor. Ciljevi takve strategije jesu razviti Japan u „društvo znanja“ s naglaskom na stvaranju super brze internetske infrastrukture, sa političkog gledanja pokušati stvoriti konkurenciju u takvom društvu. S ciljem razvoja društva učinjene su promjene u obrazovnom sistemu tako što se na svim razinama edukativnog sistema uvodi i IT-edukacija. Odnosno povećava se IT- pismenost, u stvaranju takvog društva bitan je i engleski jezik koji postaje „ najbitniji jezik u novoj eri“.

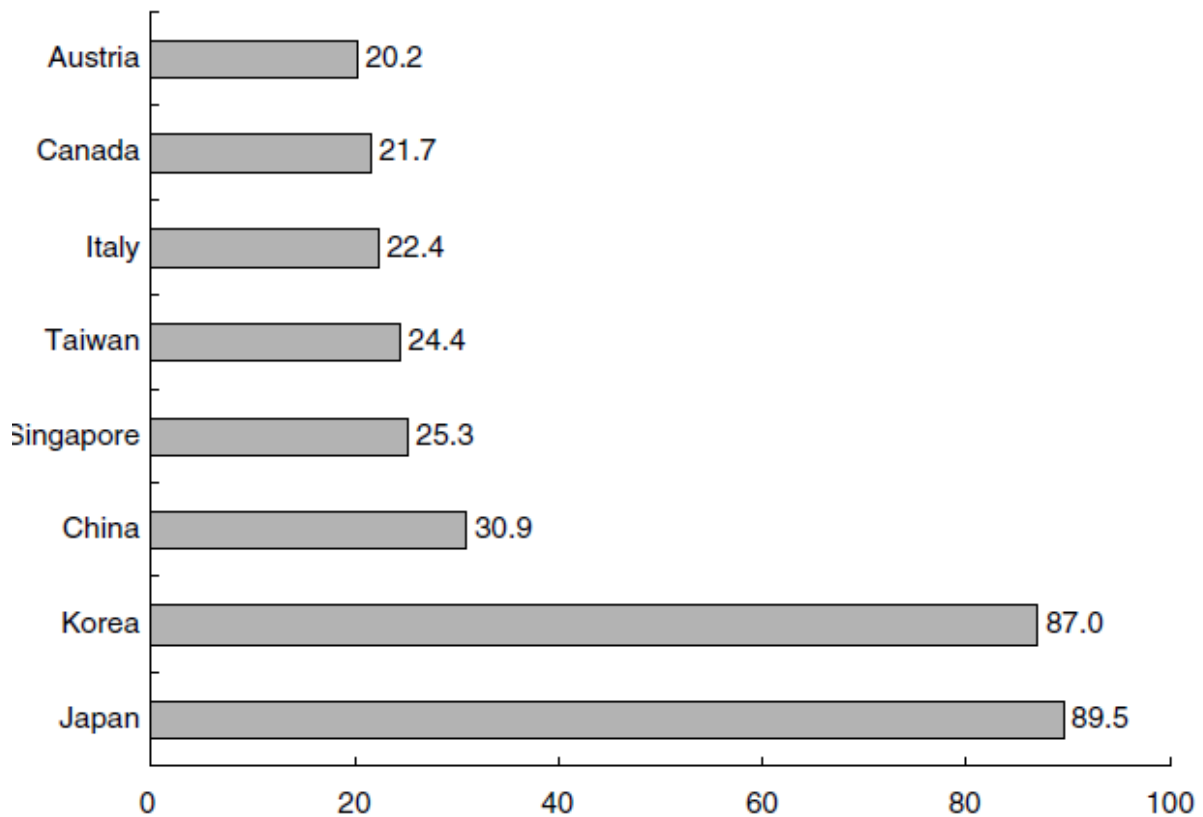
Grafikon 2. Brzina internetskog pristupa ( 2004. godina)



Izvor: F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth

Japan se više bazira na mobilnom internetu možemo pogledati podakte koji opisuju pristup mobilnog interneta u Japanu.

*Grafikon 3. Internetski pristup na mobilnim telefonima ( 2004. godina) (% od ukupnih mobilnih korisnika)*



Izvor: Izvor: F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth

Podaci pokazuju da skoro 90% japanskog stanovništva ima mobilni pristup internetu. Danas se tehnologija i tržišni uvjeti mijenjaju mnogo brže, što ubrzano povećava broj korisnika internetskih usluga. Adam Smith osnivač moderne ekonomije istaknuo je da veličina tržišta određuje stupnjeve podjele rada i kao rezultat se dobiva stupanj produktivnosti. U tom kontekstu proširenje i integracija tržišta, unaprijedit će potencijal za primjenu specijaliziranih tehnologija. Telekomunikacijska industrija je primjer industrije gdje su tehnološke promjene veoma brze. Isto tako primjer je industrije koja je u početku bila javna te nadalje privatizirana u fazama, i gdje još uvijek nedostaje konkurentskih okvira pogotovo u slučaju žičanog mrežnog povezivanja.

## 6.0. Uvoz i izvoz Japana

Tablica 9. Uvoz i izvoz Japana ( u mil. USD)

Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Uvoz	622.03	760.88	552.10	694.64	858.21	883.78	832.13	812.56
Izvoz	714.55	781.06	580.31	769.99	824.38	798.75	715.77	690.60
Neto vrijednost	92.50	21.22	28.06	75.54	-33.26	-85.18	-116.58	-120.64

Izvor: <http://www.oecd.org/trade/bycountry/japan/>

Tablica 9. pokazuje da od 2011. godine Japan više uvozi nego što izvozi što dovodi do negativne neto vrijednosti. Ukoliko sagledamo strukturu japanskog uvoza možemo vidjeti da Japan ponajviše uvozi eneregetiku odnosno: sirova nafta (17%), plin (10%), ugljen (3.1%), i računala (2.6%). Dok izvoz izgleda ovako: automobili (13%), dijelovi za vozila (5.3%), industrijski printeri (2.2%), strojevi sa individualnim funkcijama (1.7%).<sup>20</sup>

Tablica 10. Uvoz/izvoz Japana po zemljama

Uvoz	% ukupnog uvoza	Izvoz	% ukupnog izvoza
<b>Kina</b>	22%	<b>Kina</b>	19%
<b>SAD</b>	8.5%	<b>Sad</b>	18%
<b>Australija</b>	6.2%	<b>Južna Koreja</b>	7.8%
<b>Saudijska Arabija</b>	6.0%	<b>Tajland</b>	5.4%
<b>Južna Koreja</b>	4.9%	<b>Istočna Azija</b>	4.7%

Izvor: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/jpn/>

<sup>20</sup> <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/jpn/>

Tablica 10 prikazuje da Japan najviše uvozi i izvozi u Kinu i Sjedinjene Američke Države. Najveća žrtva ovakvog stanja uvoza/izvoza jesu Sjedinjene Američke Države, gdje se 90ih godina prošlog stoljeća znao ostvariti deficit u razmjeni do čak od 40-50 milijardi<sup>21</sup>. Kao primjer brze prilagodbe na međunarodnim tržištima može promatrati razdoblje od 1980. i 1989. godine izvoz Japana što prikazuje tablica 11.

Tablica 11. Udio u globalnom izvozu proizvoda visoke tehnologije 1980. i 1989. godine

Mikroelektronika		Računala	
1980.	1989.	1980.	1989.
1. SAD(18.3%)	1. Japan (22.1%)	1. SAD (38.6%)	1. SAD (24%)
2. Japan (13.2%)	2. SAD (21.9%)	2. U.K (10.4%)	2. Japan (17.5%)
3.Singapur (10.1%)	3. Malezija (8.9%)	3. Francuska (8.6%)	3. U.K (9%)
4. Malezija (8.9%)	4. J. Koreja (7.4%)	4. Italija (6.6%)	4. Njemačka (6.9%)

Telekomunikacijska oprema		Robotika	
1980.	1989.	1980.	1989.
1. Njemačka (16.7%)	1. Japan (24.7%)	1.Njemačka (25.8%)	1. Japan (23.3%)
2. Švedska (15.3%)	2. Njemačka (9.5%)	2. SAD (14.1%)	2. Njemačka (21%)
3. SAD ( 10.9%)	3. SAD (8.8%)	3. Japan (11.3%)	3. SAD (12.1%)
4.Japan (10.3%)	4. Švedska (8.1%)	4. Švedska (9.1%)	4. Italija (10%)

Izvor: Paul Kennedy- Priprema za XXI. Stoljeće

Između 1980. i 1989. godine sudjelovanje Japana na globalnom tržištu u nekim proizvodima visoke tehnologije dramatično poraslo. Možemo vidjeti primjer računala gdje Japan raste možemo reći od „nikuda“.

<sup>21</sup> Paul Kennedy- Priprema za XXI. Stoljeće str. 157

## 7.0. Zaključak

Japan kao izolirana država nije imala mnogo mogućnosti napredovanja gospodarstva kao jedan od najvećih problema je bila oskudnost resursa. Promjenom politike koja otvara granice, odnosno „Meji“ restauracijom 1886. godine, Japan se povezuje sa globalnim tržištima. U tom periodu Japan je morao brzo djelovati i prilagođavati se globalnim uvjetima trgovine. Velika oskudnost hrane i prirodnih resursa stvara jedan veliki problem i prepreku rast u razvoju. Japanci su problem sa oskudnosti prirodnih resursa zamjenili velikom učinkovitosti odnosno maksimalnim iskorištavanjem postojećih resursa. U Japanu prevladava „kultura marljivosti“ to je definicija koja povezuje rad, unaprjeđenje rada i lakoću rada. Japanci su poznati po svom marljivom radu, a pri tom se ne misli samo na rad već na pokušaje unaprjeđenja istog tj. pronalaženje različitih tehnika koje će rad učiniti lakšim. Veliki uvoz do čak 85% energetskih proizvoda poput sirove nafte, ulja, i ugljena predstavlja veoma veliku ovisnost o međunarodnoj trgovini. Naravno da takva situacija smanjuje konkurentske prednosti naspram glavnih globalnih konkurenata poput Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. Normalno funkcioniranje Japana zahtijeva stabilnost međunarodne trgovine gdje je jedan od glavnih uvjeta mir u svijetu, sa osvrtom na tu tezu moramo naglasiti sve veće sukobe koji su aktualni. Japansko gospodarstvo mora uvidjeti koliki rizik predstavljaju nemiri u svijetu te biti spremno za djelovanje koje neće dozvoliti krizu koja ih je zatekla 1980-ih godine. Demografski trendovi i starenje populacije predstavlja izazov koji je teško riješiti. Smanjivanje radno aktivne populacije i povećavanje umirovljenika je problem koji se prvi javlja u Japanu u odnosu na susjedne zemlje Istočne Azije. Pesimističke pretpostavke Nacionalnog Instituta za stanovništvo i sigurnost jesu da će se ukupno stanovništvo smanjivati za 0.3% - 0.5% godišnje u razdoblju od nekoliko dekada. Radno aktivno stanovništvo od 15-64 godine se smanjuje još i brže po stopi od 0.7%-0.9% godišnje. Ovakva demografska slika usporavat će gospodarski rast Japana po postotku od 0.9 godišnje. Japan je odigrao ključnu ulogu u IT revoluciji koja je omogućila rast i razvoj Istočne Azije i samog Japana. Takva revolucija promjenila je položaj Japana u jednog od najnaprednijih zemalja Istočne Azije. Takav pristup stvara komplementarnu interakciju između Japana i Istočne Azije. Bazirajući svoj rast i razvoj na informatičkoj i komunikacijskoj tehnologiji Japan ide ka putu da postane jedna od najrazvijenijih zemalja na svijetu. Ovakav smjer zahtijeva stalni razvoj i usavršavanje proizvoda odnosno konstantni rad i želju za unaprjeđenjem.



## Literatura

### Knjige:

1. Paul A. Samuelson, Wiliam D. Nordhaus – Ekonomija 19. Izdanje. Zagreb: Mate,
2. Zoran Stiperski, Yasuo Yamamoto, Đuro Njavro – Samuraj i vitez, Meridijani 2005 godina
3. Paul Kennedy- Priprema za XXI. Stoljeće, Rijeka: Adamić
4. <sup>1</sup> F. Gerard Adams Lawrence R. Klein Yuzo Kumasaka Akihiko Shinozaki - Accelerating Japan's Economic Growth

### Članci:

1. Andrea Mervar – Esej o novijim doprinosima teoriji ekonomskog rasta, Dostupno na: [http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id\\_clanak\\_jezik=40112](http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=40112)
2. Statistički priručnik Japana 2015. Godine - <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c0117.htm#c03>

### Internetski izvori:

1. Cijeloživotno učenje <http://www.cjelozivotno-ucenje.hr/cjelo%C5%BEivotno-u%C4%8Denje.aspx>
2. BDP per capita Japana <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
3. Uvoz/izvoz Japana po zemljama <http://www.oecd.org/trade/bycountry/japan/>
4. Struktura japanskog uvoza <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/jpn/>

## **Popis Tablica:**

Tablica 1. Čimbenici gospodarskog rasta

Tablica 2. Postotak populacije koji ima visoko obrazovanje

Tablica.3. Rast realnog BDP-a Japana od 1885-2007 godini

Tablica 3.1. Pokazatelji japanskog gospodarstva od 1992.-2005. godine

Tablica 4. Demografski pokazatelji Japana i ostalih zemlja

Tablica 5. Projekcije demografskih trendova u Japanu i ostalim zemljama

Tablica 6. Struktura industrije u % BDP-a (Japan)

Tablica 7. Rast BDP-a Istočno Azijskih zemlja

Tablica 8. Informatičko tehnološki sektor Japan i ostalih država za 2004-tu godinu

Tablica 9. Uvoz i izvoz Japana

Tablica 10. Uvoz/izvoz Japana po zemljama

Tablica 11. Udio u globalnom izvozu proizvoda visoke tehnologije

## **Popis grafikona:**

1. Grafikon 1. Ekonomija razmjera (Japan)
2. Grafikon 2. Brzina internetskog pristupa
3. Grafikon 3. Internetski pristup na mobilnim telefonima

## Sažetak

Japansko gospodarstvo je jedno od vodećih rastućih gospodarstva u svijetu koje se u zadnjem desetljeću bazira na sporom održivom rastu. Japan je kroz svoj put rasta i razvoja imao velikih izazova i prepreka koje nije bilo lagano zaobići, a kao najveću prijetnju predstavlja starenje stanovništva i smanjenje radne snage. Danas japansko gospodarstvo sporo raste. Tehnološke promjene i stvaranje komunikacijskih mreža jedan su od glavnih uvjeta napredaka i razvoja gospodarstva. Japan je u svom rastu predstavljao primjer za kopiranje svojim Istočno Azijskim susjedima. Proizvodnja se temelji na „high-tech“ proizvodima i uspostavljanje ekonomije obujma te tendencije rasta. Visoki javni dug je još jedan od nepovoljnih uvjeta koji je desegao 226% japanskog BDP-a u 2014-oj godini. Japanski put ka razvitku i rastu bazira se na visokoj informatičkoj i komunikacijskoj tehnologiji za koju su potrebni visoko školovano stanovništvo. Japan je odigrao ključnu ulogu u IT revoluciji koja je omogućila rast i razvoj Istočne Azije i samog Japana. Takva revolucija promjenila je položaj Japana u jednog od najnaprednijih zemalja Istočne Azije. Takav pristup stvara komplementarnu interakciju između Japana i Istočne Azije. Bazirajući svoj rast i razvoj na informatičkoj i komunikacijskoj tehnologiji Japan ide ka putu da postane jedna od najrazvijenijih zemalja na svijetu. Ovakav smjer zahtjeva stalni razvoj i usavršavanje proizvoda odnosno konstantni rad i želju za unaprjeđenjem.

## **Abstract**

Japan's economy is one of the leading emerging economies in the world in the last decade based on the slow sustainable growth. Japan, through its path of growth and development had major challenges and obstacles that can't be easily bypassed as the greatest threat represents an aging population and shrinking workforce. Today, the Japanese economy grows slowly. Technological changes and the creation of communication networks are one of the main conditions advances and economic development. Japan is in its growth represented an example of copying its East Asian neighbors. The production is based on the "high-tech" products and the establishment of economies of scale and growth trends. High public debt is one of the adverse conditions which reached 226 % of Japanese GDP in 2014-th year. Japanese path to development and growth based on high information and communication technology that requires highly educated population. Japan has played a key role in the IT revolution that has enabled the growth and development of East Asia and of Japan. This revolution has changed the position of Japan in one of the most advanced countries of East Asia. This approach creates a complementary interaction between Japan and East Asia. Basing its growth and development in information and communication technology, Japan is going to way to becoming one of the most developed countries in the world. This direction requires constant development and improvement of products and constant work and a desire for improvement.